

27c + H. 23.

Szombathely ünnepe

TARTALOM

I.

ÚJ ÉLET A ROMOKON

1. <i>A pusztulás</i>	5
2. <i>Az újjáépítés</i>	6
3. <i>Lelki felkészülés</i>	11

II.

A TEMPLOMSZENTELES ÜNNEPE

1. <i>Az ünnep előestéjén</i>	12
a) <i>Utolsó simítások</i>	12
b) <i>Főpásztorok érkezése</i>	13
c) <i>Szabadtéri ünnepi játék</i>	14
2. <i>A templomszentelés</i>	15
a) <i>Első istentisztelet</i>	16
b) <i>Az ifjúság ünnepe</i>	20
3. <i>Ünnepi megnyilatkozások</i>	23
a) <i>Férliak Credo gyűlése</i>	23
b) <i>A templomépítő munkások között</i>	24
c) <i>Az énekművészet hódolata</i>	27
4. <i>Fény az éjszakában</i>	29
a) <i>Gyertyás körmenet</i>	29
b) <i>A világ világossága</i>	32

III.

MÁRIA ÜNNEP

1. <i>Kisboldogasszony ünneplése</i>	34
a) <i>Felvonulás</i>	34
b) <i>Ünnepi istentisztelet</i>	35
2. <i>A papság hódolata a püspöki kar előtt</i>	38
3. <i>Mária-kongresszus</i>	43
a) <i>Az ünnepély megnyitása</i>	44
b) <i>Ünnepi beszéd</i>	47
c) <i>Felajánlás és eskütétel</i>	52
<i>Az eskü kötelez</i>	56

I.

ÚJ ÉLET A ROMOKON

1. A pusztulás.

Akik ismerték a szombathelyi székesegyházat, az építőművészet remekét, azok szemében mindenkor gyászkeretes emlék marad 1945. március 4. napja. A háború vihara ezen a nagyböjti vasárnapon orkánná erősödött és oly kegyetlenül zúdult Szent Márton szülővárosára, hogy az ország romvárosai között sorrendben a hatodik helyet juttatta számára.

A nyugati végek városa, történelme folyamán, többször épült a megelőző korok romjaira. Az ásatások napfényre hozták a város őskereszténységbe nyúló életének romjait. Ezek a romok már nem fájó sebek, hanem a keresztény multnak beszélő kövei és szent hitünknek áldott emlékei. A megszentelt romok felett a IV. század két püspöke áll őrt: Szent Quirinus, aki itt szenvedett vértanúhalált és Szent Márton, aki itt született.

Az őskeresztény Savaria romjait 1945. március 4-én eltemették a mai Szombathely romjai... Napfényes reggel hozta a hónap első vasárnapját. Egésznapos szentségimádás kezdődött a székesegyházban. A reggeli szentmiséken nagyszámban járultak a hívek az Úr asztalához, és pár óra múlva közülük soknak útravalója lett a szentségi Jézus a földöntúli életre. Az erősödő tavaszi szél fehér felhőket hajtott át a város felett, melynek székesegyházában Kovács Sándor megyéspüspök ünnepélyes hálaadó szentmiseáldozatot mutatott be XII. Pius pápa koronázásának évfordulója alkalmából. A Te Deum szárnyaló himnuszát azonban a szirénák vijjogása váltotta fel. Az Oltáriszentséget védett helyre, a püspöki kriptába vitték. Másfél óra múlva bombák zápora verte a várost. A porfelhő alatt félezernél több halott között halottá vált a székesegyház is. Déli egy óra előtt öt perccel megros-

kadtak az óramutatók a tornyok homlokán, elnémultak a harangok, eltűnt a város fölé magasodó tetőszerkezet, leszakadt a hosszhajó hatalmas boltozata a kóruossal és orgonával együtt, kilenc oltár porba omlott, Winterhalder és Spreng mennyezetfreskói pillanatok alatt semmivé váltak s Maulbertsch és Dorfmeister ecsetjének remekei: az oltárképek ronggyá foszlottak. A falak márványruháját letépte a szörnyű légnyomás, melynek vihara kiszabta a szentély boltozatát, a padsorok eltűntek, s a csonka falak óriási romhalmazt öleltek át. A kis szószék mellett, a törmelékek alatt egy nő kiáltott segítségért. Messziről jött kórházban fekvő katonaférjét meglátogatni, s a riadó a templomban érte. A segítő kezek kimentették és lábtörréssel kórházba szállították. Két hívő a romok közt lelte halálát. A székeskáptalan két tagja: Kiss Lajos olvasókanonok, püspöki helynök és Pintér József örkanonok a székesegyház pusztulásával egyidőben lett a bombázás áldozata.

A templomtétről Szily püspök bronzszobra nézte a rommá vált székesegyházat.

A megyés főpásztor ideiglenes székesegyháza a szalézi plébánia Szent Quirinus temploma lett, a főplébánia híveinek otthona pedig a Szent Domonkos Nővérek zárda-temploma.

2. Az újjáépítés.

A repülőgépek öt hullámban támadták és pusztították a várost. Amint egy-egy hullám elvonult, a beállott rövid szünetben bátor emberek hozzáfogtak a romok alá temetettek kiszabadításához. Sokasodtak a holt tetemek s az élők könnyei. Estére a kórházakban már nem volt férőhely a súlyos sebesültek számára. A székesegyház romjai közé elsőnek a papok és kispapok siettek, hogy mentseik a romhalmazból a templom legdrágább kincseit. Kihozták a Szent Kereszt-ereklyét, Szent Márton püspöknek, az egyházmegye védőszentjének ereklyecsontjait és a mellékoltárok ereklyéit. Életveszéllyel járt a munka, mert a mentők felett 30 méteres magasságban a tetőszerkezet szétesett gerendái lebegtek s meglazult falrészek zuhantak alá.

Másnap már a hívek is beálltak az önkéntes munkások sorába. Egy hét múlva az egyházmegye minden plébániájába eljutott a gyászkeretes püspöki körlevél, melyet a templomokban felolvastak.

„A súlyos keresztet — mondja a Főpásztor —, melyet az Úr vállaimra helyezett, megcsókolom... Nem csüggedek, hanem tovább imádkozom, még buzgóbban; tovább dolgozom, még erősebben. Segítsetek imádkozni, engesztelni, dolgozni, hogy mielőbb felépíthessük a rombadőlt székesegyházat.”

A szózat nyomán kivirágzott a munka és áldozatkészség. A város katolikusai úgy álltak a romtakarítás porfelhőjébe, mintha saját lakóházuk romjait hordanák. A főplébánia egyesületei, diákok az iskolai elfoglaltság után, gyári, üzemi munkások és tisztviselők munkahelyükről szabadulva siettek a templomhoz lapátolni, talicskázni, gerendákat hordani. Az önkéntes munkának értéke pénzben kifejezve százezrek megtakarítását jelentette az építkezés javára. Kilencszáz köbméter törmelékanyagtól tisztították meg a templomot. Így ment ez a munka hónapokon át. Hogy az építkezés kellő időben, 1945 augusztusában megkezdődhetett, az ezeknek a munkáscsoporthozaknak maradandó érdeme.

Ha egy szóval kellene felelni arra a kérdésre, hogy rövid két esztendő alatt, a legnehezebb időkben, nélkülözések között, gyenge termések után miből épült újjá a székesegyház, csak egyet válaszolhatnánk: áldozatkészségből. Nem egyesek tömött erszényéből, nem az elvesztett egyházi vagyonból, nem is az állam bőkezűségéből, hanem a szombathelyi egyházmegye papjainak és híveinek két éven át meg nem szűnő adakozásából. Ez az áldozathozatal a romeltakarító munkával párhuzamosan, vele egy időben indult el. Az egyházmegye papsága önmagát adóztatta meg anyagi erején felül, amikor önként lemondott kongrua jövedelméről a székesegyház javára. Az anyagi nehézségekkel küszködő városiak pedig számbavették megmaradt értékeiket és vitték a főplébániára. Aranyórák, karikagyűrűk, aranyláncok kerültek elő: A székesegyházra hoztam kegyeletből, mert ott kereszteltek — így szólt az egyik. Ott bérmálkoztam —

mondta a másik. Ott esküdtem az urammal — vallotta a harmadik, miközben Szendy László apátplébánosnak átadta adományát. Falusi és városi ifjúságunk műsoros előadások százait rendezte és küldte a bevételt a székesegyházra.

Az építést Beer Ferenc építési vállalkozó vette át s 50—60 főnyi szakmunkása, a pár hetes téli kényszerpihenő kivételével, megszakítás nélkül dolgozott. A pengő elértéktelenedése miatt csak természetbeniekért dolgoztak a munkások. A falusi hívek áldozatos lélekkel küldték adományaikat. Igazán lisztből, gabonából, zsírból, babból, burgonyából és borból épült a templom a legkeservesebb hónapokban. Két éven át a vasi gazda aratáskor, a zalai szőlősgazda szüretkor a székesegyházra gondolt. Jelszó lett két vármegyében: Mindent a székesegyházért! A szentpéterfaiak ingyen döntötték, faragták és fuvarozták a tetőszerkezet 120 köbméternyi faanyagát; 17 község Szombathely és Felsőszeleste között 100 szekér ingyen fuvarot adott, hogy az Erdődyek és a szombathelyi püspökség maradék erdejéből elszállíthassák a rönköket. Téli fagyban, hóban, rossz utakon eltörték a rossz kerekek — kinek volt akkoriban egyszerre négy jó szekérekereke?! — elszakadt a lószerszám a 40 km-es úton, de mégis vállalták mindezt a székesegyházért. A szombathelyiek is kivették részüket a szállítástól: 90.000 darab zsindey és 140.000 darab téglakézről-kézre jutott fel a magasba. Az iskolák tanulói eleven láncba sorakoztak, úgy adogatták a téglákat és zsindeyeket, hordták a szekerekről a földre s a földről a teherszállító felvonóba.

Az újjáépítési minisztérium pénzbeli segílyt utalt. Többször utazott a megyésfőpásztor a fővárosba, hogy személyes utánjárással siettesse az ígéretek teljesülését, mert a késedelem értékcsökkenéssel járt. Szombathely városa és Vas vármegye sem maradt ki az adakozók sorából. Mindkettő költségvetésileg biztosított pénzbeli támogatást. A város ezenkívül téli inségmunkásait is foglalkoztatta a templomépítésnél. Mire 1946 tele ránk köszöntött, fedél alatt állt a székesegyház. De a költségek előteremtése nem egyszer valóságos idegmunka volt. Ha

a források kiapadtak, kölcsönöket kellett felvenni, hogy a munka meg ne álljon. Közben pedig a kérő, köszönő, és sürgető főpásztori körlevelek egész sora, mint megannyi injekció, tartotta ébren a hívek adakozó készségét.

Mikor a számok dzsungelében végleg kimúlt az értéket veszített pengő és adópengő, és 1946. augusztus 1-én megjelent a forint, plakátok és perselyek állították meg a templomba igyekvő szombathelyieket, azzal a felszólítással: Add első forintodat a székesegyházra! Az ügyes ötlet bevált. Sokan betű szerint is teljesítették a kérést: hivatalból, munkahelyről egyenesen a főplébániára hozták forint fizetésük első zseggéjét, hogy Isten házára aldozzák. Mások kis karcolással jelölték meg a kapott első forintot s a következő vasárnapig erszényükben őrizték, mikor aztán a perselybe tették. Heteken át hozták az első forintokat, de számosan voltak, akik heti, vagy havi fizetésük bizonyos százalékát állandósították az építkezés céljaira.

Allványok erdejében állt a nagytemplom két éven át. A templomtéren napközben átsiető hívek nem egyszer láthatták püspöküket az allványok tetején, munkások között, aki felvitte nekik az elismerés szavát s a munka üteméből lehozta magával az öröm derűjét.

1946. december 11-én először adott magáról életjelt a székesegyház. A helyreállított tornyokban másfél éves némaság után megszólalt a toronyóra. Főlfigyeltünk a hangjára, mert úgy éreztük, hogy valaki, aki egy életen át hozzánk tartozott, másfél éves számkivetésből hazalért s ezután negyedóránként újra intönk, figyelmeztetönk, biztatönk és bátorítönk lesz.

1947-ben új jelszó született: Minden hívötöl egy forintot kér a székesegyház! Aki tudja, adja pénzben, aki nem tudja, adja a természetbeni ellenértékét. A székesegyházi főplébánia hívei jártak elöl jó példával, de követték öket a többi plébániák hívei is az aldozatkészségben. Sok gyermekes szegény családok nem tudták volna a rájuk eső részt odaadni, de helyettük többet adott az, akinek Isten bőségesebben juttatott a földi javakból. 10—20 forintos összegek mellett nem hiányoztak a 100—200 forintos adományok sem. „Megjött a fiam hadifogságból... megjött

az uram hadifogságból... Hálából adom a székesegyházra" — mondogatták az adakozók örömkönnyek között.

Az 1946. év őszén megkezdődtek a nagyszabású hangversenyek. A nemes cél érdekében összefogtak Szombathely zeneművészei. Komoly anyagi segítséget jelentettek a Schola Sabariensis egyházi hangversenyei. Operaházi művészek: a vasi föld szülöttei jöttek szerepelni, hogy művészetükkel építsék Isten hajlékát, akitől tehetségüket kapták. Lelkes női tábor tagjai Halottak-napi koszorúkat kötöttek, s 600 eladott koszorú ára segített ily módon az építkezés gondjain. A következő évben, Mindenszentekre már majdnem megduplázódott a koszorúk száma. Jelvények is készültek a székesegyházról. Az újabb ötletek mindig újabb segélyforrásokat jelentettek.

Kovács Sándor megyéspüspök bizva a munka ütemében, 1947 elején kitűzte a templomszentelés időpontját szeptember 7-ére; másnapra, Kisboldogasszony ünnepére pedig nagyszabású Mária-ünnepélyt tervezett. Az a gondolat vezette, hogy a Mária tiszteletére épült templom újjászentelése és Mária-kongresszussal való összekapcsolása fokozza hívei lelkében a Szűz Anya tiszteletét.

Az állványok 1947 elején már a templom belsejébe kerültek s kezdetét vette a nagy munka: a 30 méter hosszú főhajó dongaboltozatának építése. Százezer téglát épült bele a boltozatba s utolsó záró darabját Sággy Elek apátkanonok, az építkezés megbízott mindenese helyezte el. A templom nagyméretű ablaknyílásainak beüvegezéséhez 300 négyzetméter üveget használtak fel.

Kedves meglepetés volt az építő főpásztor és munkásai számára, mikor az egyházmegye szülötte: Mindenszent József bíboros, Magyarország hercegprímása megtekintette újjáépítését annak a templomnak, melynek főoltáránál kapta meg 1915-ben az áldozópapi hatalmat.

A belső munka üteme átcsapott a szomszédos püspökvárba is. Széles folyosója és földszinti nagyterme iparosok és szobrászművészek műhelye lett. Csattogtak a vésők, muzsikáltak a gyaluk s lakatosok, asztalosok, üvegezők keze alatt égett a munka. A szentély és kereszthajó boltozatának javítása már gyors ütemben haladt. Közel 8.000 négyzetméter belső falfelületet kellett újra

vakolni. Mikor az állványok kikerültek a templomból, két és félévi munka 200.000 munkaórával állt a munkások mögött. Az egy millió forint értékű építés összegének négyötödét a papság és hívek adták s egyötödét az állam, város és vármegye együttesen. A végzett munka jó munka volt, megszentelt munka, káromkodás nélkül. A munkások átéreztek, hogy Isten házában dolgoznak, mert 1946 decemberétől kezdve az épen maradt Madonna-kápolnában már istentisztelet volt. „Megsegített bennünket a jó Isten! — mondotta a templomszentelés előestéjén egyik munkás, — egyetlen baleset sem történt az építkezés ideje alatt. Pedig sokszor bizony elég magasan dolgoztunk. Egyszer szakadt csak el a villanyerővel működő teherfelvonó, de akkor éppen csak téglá volt benne.”

3. Lelki felkészülés.

A főpásztor még a romok mellől izente: „Addig is, amíg Isten segítségével újra felépíthetem a székesegyházat, tovább akarom építeni a lelkekben az Isten templomát.” A szaléziak templomában folytatta első vasárnapi eucharisztikus szentbeszédeit. 1946 őszétől 1947 májusáig a megyéspüspök óhajára az egyházmegye összes plébániáin nyolcnapos misszió n vettek részt a hívek. Nyolc szerzetes rend missziós atyái és számos világi pap vezette az egyházmegye 350.000 hívőjét a lelki megújulás útján. A Szűzanya vasvári és kiscelli kegyhelyén 1947-ben 10.000 férfi zarándok tett hitvallást május két vasárnapján, az egyházközségek leánycsoportjai pedig 6 zarándokúton háromezres létszámmal mutatták meg a Jótanács Anyja iránt való hűségüket. Az egyházmegye nevelői is példásan kapcsolódtak a lelki megújulás áramába. Négy zárt lelkigyakorlaton: Szombathelyen, Kőszegen és Zalaegerszegen 120 tanító és 100 tanítónő végezte el önmagában a lelki újjáépítés munkáját. Nemcsak adatok ezek, hanem eredmények. A hívek a templomépítéssel párhuzamosan lelkükben is építették és díszítették a Szentlélek templomát. Isten kegyelme mélyebben szántott, mint a háború borzalmai és a jelen élet szenvedései.

II.

A TEMPLOMSZENTELÉS ÜNNEPE

1. Az ünnep előestéjén.

a) Utolsó simítások

1947 augusztusában a megyésfőpásztor szombathelyi papokból és hívekből 30 főnyi rendező bizottságot alakított, mely hetenként beszámolt végzett munkájáról s lépésről lépésre készítette elő a szeptemberi templomszentelés és Mária-kongresszus programját. Az egyházmegye két költő-papjának: Székely Lászlónak és Rozman Józsefnek szövegére Werner Alajos, a Zeneművészeti Főiskola tanára, dallamot szerkesztett, hogy a szentelésre sereglő hívek alkalmi énekkel dicsérjék a Boldogasszonyt.

A munkások szinte az utolsó pillanatokig dolgoztak a templom belső terében. A külön templomnak is beillő szentély sokat megőrzött a régi templom felszereléséből és márványdíszéből. Ezeket nagyjában helyreállíthatták. Ellenben a kereszt- és hosszhajó padok és felszerelés nélkül, friss vakolású csupasz falakkal és felöntött cementpadlóval várta az ünnepet. A mellékoltárokat gondos kezek fenyőgírlándokkal fonták körül, s pápai és magyar nemzeti színekkel takarták le a falak pusztságát. A takarító és suroló munkát a főplébánia Oltáregyletének lelkes asszonycsoportja végezte, de részt vett benne ősi szokásjog alapján Perint község egyházközségi lány- és asszonycsoportja is, merl 1930-ig az ő községük is az egységes szombathelyi plébániához tartozott. A templomtornyok zászlódiszbe öltöztek s a templomtér, püspöki palota, szeminárium, valamint a Szily János-, gróf Széchenyi István-utca felett két emelet magasságban hatalmas méretű pápai és magyar zászlók lobogtak. Nagy ünnep hangulatát mutatta a város.

b) Főpásztorok érkezése

A magyar püspöki kar tagjai közül pár nappal az ünnepek megkezdése előtt már megérkezett Grösz József kalocsai érsek, a szombathelyi egyházmegye volt főpásztora. Majd 7-én délután egymásután jöttek: Czapik Gyula, egri érsek, Hamvas Endre csanádi, Pétery József váci püspök, Kovács Vince váci segédpüspök, Bánáss László veszprémi, Papp Kálmán győri és Shvoy Lajos pápai trónálló, székesfehérvári püspök. Utánuk érkeztek: Folba János főesperes, a lábori püspökség vezetője, Endrédi Vendel zirci apát, Sárközy Pál bencés kormányzó apát, Simonffy Jenő csornai prépost és a szerzetes rendek tartományfőnökei.

Esti 6 órára várta a város hívősege Mindszenty József bíboros, hercegprimás érkezését. Szakos Gyula egyházmegyei főtanfelügyelő eléje utazott az egyházmegye határáig. A vármegye határán, Jánosházán a vármegye főispánja és alispánja köszöntötte a bíborost. Megszólaltak a székesegyház harangjai, jelezve, hogy a magyar egyházfejedelem megérkezett. A város határában, a Rumi-uti keresztnél nagy sokaság várakozott. Németh József városi főjegyző, a 90 százalékban katolikus, latin kultúrájú és az örök Rómával a legszorosabb közösséget érző város nevében köszöntötte a bíboros főpásztort, Vidos Árpád, az egyházközség világi elnöke pedig a katolikus hívek hódolatát tolmácsolta. Az üdvözlésekre válaszolva Öminenciája elismerését fejezte ki a templomépítő város lakosságának e szavakkal: „Boldog az a nép, amely az újjáépítést a templomoknál kezdi.”

A püspökvár előtti téren ezalatt egyre nőtt a tömeg, bent a lépcsőházban pedig a megyéspüspökkel az élén a magyar püspöki kar tagjai, a vasvár—szombathelyi székeskáptalan kanonokjai, a magyarországi szerzetesrendek apátjai, prépostjai és tartományfőnökei, a hittudományi főiskola és a ferences teológia tanári kara és hallgatói, valamint a szombathelyi világi és szerzetes papok várták és viharos éljenzéssel fogadták a bíboros főpásztort, akit Zakar András érseki titkár kísért. A bíborost Kovács Sándor megyéspüspök köszöntötte, mint az Egyház kardinálisát, az ország hercegprimását, a szombathelyi egy-